

12 EYLÜL DARBESİ'NDE İŞÇİLERİN TAVRI

Aydınlık Gazetesi, 10 Eylül 2019

Yıldırım Koç

Türkiye tarihinin en karanlık günleri 12 Eylül Darbesi sonrasında yaşandı. Ancak bu süreçte, kısa vadeli çıkarlarını ön planda tutan, günü kurtarmaya çalışan, kulaktan dolma bilgiyle hareket eden, mecbur kalmadıkça risk almayan sıradan işçiler 12 Eylül Darbesi'ne karşı çıkmadılar. Bu insanların büyük bölümü de darbeyi destekledi.

Bu değerlendirmeyi birilerini suçlamak için değil, insanların niçin böyle davrandıklarını anlayabilmek için yapıyorum.

ÖLÜM KORKUSU VE DARBE SONRASININ BASKILARI

12 Eylül öncesinde ABD ve Türkiye'deki işbirlikçileri siyasal cinayetleri tırmandırarak can güvenliğini ortadan kaldırdı. Günde 15-20 kişinin öldürüldüğü dönemde, emperyalizmin rolünü kavramayanlar, iç savaşa alet oldu. Hemen hemen herkes her an ölümle karşı karşıya kalabiliyordu. Askerin darbesinin bu güvensiz ortamı sona erdireceği umudu ve beklentisi vardı. Bir dönem devrimcilerin hakimiyetinin kurulduğu sanılan bazı bölgelerde, darbe sonrasında davul zurnayla darbeyi kutlayanlar oldu. Darbeye direnmeye kalkanlar ve hatta yalnızca darbe konusunda hoşnutsuzluk ifade edenler büyük baskılarla karşılaştılar. Çok sayıda insan, siyasal görüşleri nedeniyle işten atıldı ve/veya sürgün edildi. İşkence yaygındı. Birçok kişi işkencede öldürüldü. Yüzbinlerce insan gözaltına alındı; bunların epeyce bir bölümü tutuklandı.

CHP, AP, MSP, MHP gibi büyük kitle tabanlı olan siyasi partiler ve ayrıca sendikalar sessiz kaldı ve teslim oldu. Parlamento'nun feshedilmesine de bir tepki gelmedi. Bu koşullarda, işçilerin alternatif örgütlenmeler yaratıp direnebilmesi mümkün değildi. Sosyalist soldaki örgütler ise kendi aralarında büyük bir kavga içindeydi. Direnmeye çalışanlar da kısa sürede tasfiye edildi.

GENEL GELİŞMELERİ KAVRAYAMAMAK

İnsanlar yaşayarak öğreniyor. 27 Mayıs 1960 Devrimi sendikal hak ve özgürlüklerde ve demokratikleşmede önemli adımların atılmasını sağlamıştı. 12 Mart 1971 Darbesi işçilerin sendikal haklarında bir kısıtlama getirmedi. İnsanlar, 12 Eylül Darbesi'nin de 12 Mart Darbesi gibi olacağını düşünüyordu. Dünya ölçeğindeki gelişmeler (24 Ocak istikrar programı, yeni uluslararası işbölümü, Türkiye'nin ABD ile yaşadığı sorunlar, Soğuk Savaş'ın yeniden canlanması, vb.) yeterince kavranmamıştı.

DARBECİLERİN İŞÇİLERE VERDİĞİ RÜŞVET

Darbeciler, işçilerin tepkilerini kontrol altına almak için, bir taraftan baskıyı kullanırken, diğer taraftan bazı önemli haklar tanıdı.

Toplu iş sözleşmesi bağitlanmamış işçilere, yüzde 70 oranında ücret zammı verildi. Birçok işçi bir yılı aşkın süredir bağitlanamayan toplu iş sözleşmelerinin yürürlük başlangıç tarihinden geçerli olmak üzere toplu para aldı.

Darbe sonrasında gerçek ücretler düşmedi. Daha önce bağitlanmış toplu iş sözleşmelerinde ikinci yıl zammı, yüksek enflasyon beklentisi dikkate alınarak belirlenmişti. Enflasyon oranındaki düşmeyle birlikte, bazı işyerlerinde gerçek ücretlerde artış bile oldu.

Darbeciler bir taraftan 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunundaki yetkileri kullanarak işçi ve memurları işten çıkarırken ("1402'likler"), diğer taraftan geniş işçi kitlelerine iş güvencesi sağladı. Sıkıyönetim komutanlıklarının aldığı karar uyarınca, işverenlerin işçi çıkarabilmek için önce sıkıyönetim

komutanlıklarına başvurması ve izin alması zorunluluğu getirildi. Bu kurala uymadığı için hapse giren işverenler de oldu.

Darbeciler haftalık çalışma süresini, ücretlerde bir indirim yapılmadan, 48 saatten 45 saate indirdi.

Darbecilerin diğer bir düzenlemesi, evlenen kadın işçinin evlenme tarihinden itibaren bir yıllık süre içinde kendi isteğiyle işten ayrılması durumunda kıdem tazminatını alabilmesi hakkı oldu.

Çocukların çalışma yaşı da 12'den 15'e yükseltildi.

Bu koşullarda, gününü kurtarmaya çalışan örgütsüz işçiler, yılanın kendilerine de dokunmayacağı beklentisi ve umuduyla, 12 Eylül Darbesi'ni destekledi. Darbenin acısı 1983 yılından itibaren çıkmaya başladı ve 1983-1991 döneminde Türkiye tarihinin en kapsamlı yoksullaşmalarından biri yaşandı. Sıradan işçi, ancak bu süreçte 12 Eylül Darbesi'ne karşı çıkmaya başladı.